

Muladi Brigitta

Beavatás az álmok birodalmába

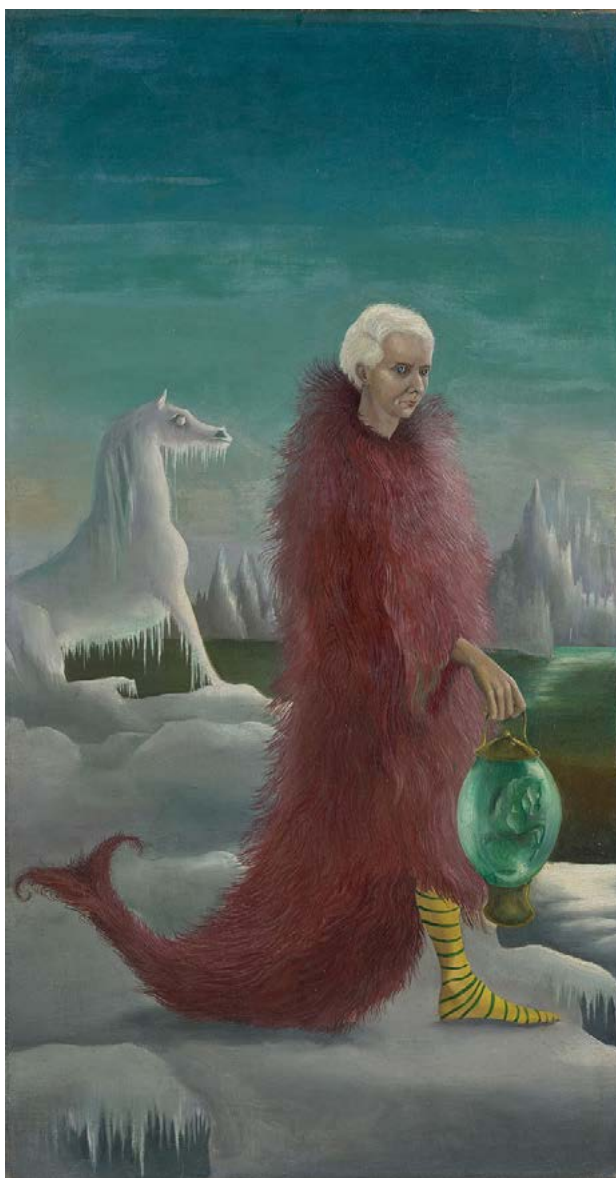
Cecilia Alemani
kurátori projektje

Arsenale,
Velençe,
2022. IV. 23. – XI. 27.

Közhangként ismételtetjük, hogy a nagy számvetések idejét éljük. Kezeljük helyén értékeinket, veszteségeinket, tegyük félre az álszentséget, és keressünk új túlélési stratégiákat! Időnk itt a Földön egyre fogy. Cecilia Alemani, az idei főkurátor flowban van egy ideje, és a saját köldöke körül forgó, megfáradt művészet vérátömlesztésén dolgozik. A 2017-es, heves vitákat keltő kiállítása óta építi a képzőművészet párhuzamos, női világát. Leonora Carrington, az idei nyár legfényesebb csillaga, már akkor is kulcsfigurája volt elméletének. Az akkori Központi Pavilon kiállításának címe, az *Il Mondo Magico* (Csodálatos világ) Carrington freskójának címe, melyet 1963-ban Mexikóban a mayák tiszteletére, felkérésre készített.

A festőnő iránti hevület azóta sem csitult. Sőt, Max Ernst legendás szerelmének csillaga nemcsak a biennálén, hanem több nemzetközi platformon is fényeskedik. 1937-38-as *Önarcképe* a Tate Modern *Határon túl* című szürrealista kiállításának címlapjára került. A lovaglórúhába bújt festőnő barokk fotelben ül a Max Ernst fotográfiairól ismert üres szobában egy vemhes hiéna társaságában. A fotel mögött Max Ernst visszatérő fétise, egy falra függesztett, fehér hintaló látható. A súlyos függönnyel övezett ablak dúsan zöldellő parkra nyílik, ahol a halál és az álom szimbolikus fehér lova vágat.

A Peggy Guggenheim Múzeum idei szürrealista anyagát szintén Carrington és Ernst vezeti fel. A plakátokon Ernstnek Carringtonról készített hármast portróját, *A menyasszony öltözékét* (1940) látjuk, melynek előzménye Carrington Max Ernst-portréja (1939). Egy példa, ahol az eddig háttérben megbújó nő, múzsa alig ismert műve tevélegesen inspirált egy ikonikus festményt. *A szürrealizmus és mágia* című kiállítás alkalmat ad arra, hogy az érett festő és a zabolátlan ifjú szerelme viszonytagságos és tragikus, világháború keretezte történetén át a szürrealizmus női serege, Leonor Fini, Remedios Varo, Dorothea Tanning és Jacqueline Lamba is visszavonhatatlanul bevonuljon a művészettörténetbe. Mellesleg ez a kiállítás pótolja az élményt, amit a Giardini vitrinjeibe rejtett, sok milliót érő, női szürrealista kapszulatárlat biztonsági üvegei megakadályoznak. A nagyvonalú kurátori koncepció magját, genealógiájának egyik kezdőpontját ugyanis a dupla tükröződések miatt lehetetlen megnézni.

Leonora CARRINGTON:
Max Ernst portréja,
1939, olaj, vászon,
50,3×26,8 cm
National Galleries
of Scotland, 2018 ©
Leonora Carrington, by
SIAE 2022 / HUNGART
© 2022

←

A szürrealista gondolkodást, létmódot, ami a biennálé programadó iránya, ugyan nem kötik téma- vagy ábrázoláspolitikai szabályok, de minden mai progresszív kinövés, oppozíciója (mint például a transgressive art, a robotic art, a virtual art, a maximalizmus, a posztumán, a posztantropocentrizmus, az animal studies, a cyber-

Max ERNST:
A menyasszony öltözete,
 1940, olaj, vászon,
 129,6×96,3 cm
 Peggy Guggenheim
 Collection,
 Venice (Solomon
 R. Guggenheim
 Foundation, New York)
 © Max Ernst, by SIAE
 2022 / HUNGART ©
 2022
 →

netic art stb.) alapvetően egységes. A fennálló hatalmat, tekintélyt teszi idézőjelbe, a rendszerek felismert destabilitásával szemben alternatív, szabadon áramló, öntörvényű világokat mutat fel. Nagy természetességgel keveri a valóságot és a képzeletet, kiforgatja, életre kelti öntudatlan sejtéseinket, vágyainkat, félelmeinket. Olyan flexibilis, fluid, nyitott, központi idea köré építkezik, ami megzavarja, felülírja a mindennapi rutinunkat. Veszélye abban rejlik, hogy az antropomorf, biomorf, narratív realista ábrázolásmódja gyakran a giccs határán vagy azon belül helyezkedik el, ami egyébként ennek a gyakorlatnak és a biennálénak is gyenge pontja. Hatalmas

erénye viszont, hogy politikai függetlenséget, társadalmi, személyes és művészeti szabadságot képes megvalósítani, amivel nagy hiátust tölt ki.

Alemani a szürrealizmus nagy témái közül is a legmegfoghatatlanabbat, az öntudatlan állapotot jelző álomot teszi a központba. Minden aggyal rendelkező lény képes álmodni. Az álom egy kontrollálatlan agyi tevékenység, „ami rendszerint furcsa és idegenszerű, számos rossz tulajdonságával tűnik ki, úgymint hiányos logika, kétes erkölcs, csúnyácska megformálás, nyilvánvaló képtelenség vagy esztelenség” – írja Jung. A modern lélektan ismer különböző módszereket, hogy leírja a legátláthatatlanabb és legmegközelíthetlenebb képződményt, amivel a tudományos gondolkodás valaha is foglalkozott. De aki nem jártas a mitológia, a folklór, a primitívek pszichológiája és az összehasonlító vallástudomány bugyraiban, soha nem jut közelebb az ilyenfajta individualizációs folyamatokhoz. A különbséget a fejlett civilizációban élő és a primitív népek között Jung abban látja, hogy míg az elsőnek folyamatos gondot okoz lelki békéjének megteremtése, „a primitív ember nem rejtély önmagának”. Számára a rajta kívül eső dolgok sokasága, amiket nem érthet meg, sokkal megszokottabb.

Alemani visszatér tehát az alapokhoz, habár tudja, hogy a lehetetlenre vállalkozott. Nemcsak egy alternatív női pozíciót állít fel, hanem megbontja a magas művészet egyre magasabbra törő, de alapjaiban omladozó védőbástyáit is. A szakma valószínűleg fanyalog, a közönség viszont lelkesedik. Kérdés, hogy az ideérkezők mit fogadnak be a *The Milk of Dreams* által felkínált lehetőségekből. Elindulnak-e a mindenkori „szürrealizmusok” a Leonora Carrington felnőtt gyerekkönyve által kijelölt, kimerítő belső úton, vagy csak spektakulumként tekintenek a színes kavalkádra?

Mindenesetre kijelenthetjük, hogy soha ilyen bevállalós nem volt a velencei biennálé kurátora. Alemani szent meggyőződéssel dülja fel a magas művészet fogalmát, a fehér, európai férfi álláspontja helyett deklaráltan női pozícióra vált, marginális beszédmódot vesz fel. Első

Precious OKOYOMON:
Látni a földet, mielőtt vége a világnak, 2022,
 nyers birkagypajjú,
 szennyeződés, vér,
 Kudzu növények,
 cukornádföld, pillangók
 HUNGART © 2022
 →

Raphaela VOGEL:
*Képesség és
 szükségszerűség,*
 2022, poliuretán, fém,
 anatómiai modell,
 220×135×1030 cm
 HUNGART © 2022
 ←

dolga, hogy megfordítja a nemek arányát, felülírja, a pálya szélére helyezi a férfiak által kanonizált múzeumi művészetet, idézőjelbe teszi a lomha, hierarchizált rendszert.

„Számos kortárs művész ma olyan poszthumán állapotot képzel el, amely megkérdőjelezi az emberi lény modern nyugati látásmódját – és különösen a fehér férfi uralkodó ideálját – mint az univerzum rögzített közép-pontját és minden dolog mértékét. Helyette a művészek alternatív szemléleteket vetnek fel. Új fajok, soha nem látott hibrid lények által lakott világokat ábrázolnak, amelyek nem különböznek Carrington rendkívüli birodalmától” – írja. A jelen lévő művészek 80 százaléka a saját országán kívül alig állított ki, folytatja bevezetőjében, és olyan kultúrkörből jött, ami „még nem került be a hivatalos kánonba, és túl sokáig jelentéktelennek és homályosnak számított”. Az Arsenale első műve, az afro-amerikai Simone Leigh kolosszális afrikai nőalakja jelöli a női pozícióváltást, majd az elődök is előkerülnek, elsőként Niki de St. Phalle a *Tarotpark* egy színes figurájával. Sorjáznak a primitív kézműves vázák, edények, nippek, amelyek anyaga, úgy tűnik, föld és organizmusok elegye. A leletszerűen vitrinekben elhelyezett apró tárgyakat hatalmas léptékváltással az argentin Gabriel Chaile oszlop nagyságú cserépedényei követik, a falakon körben két-dimenziós művek. És ez az időfaktor nélküli általános, szabad hullámvás végigvezet a főkurátor három nagy témáján: Testek és metamorfózisai; Szubjektumok és technológiák összefüggése; Organizmusok és a Föld kapcsolata. Ennek nevében érkezünk meg végül az Arsenale zárótermébe, egy organikus anyagokból felépített pihenőkertbe, amely Precious Okomoyon munkája.

A 2017 óta eltelt öt évben minden téren változik a nemek aránya, a nők valódi helyzetéről folytatott kommunikáció. Mégsem tűnik túlzottnak Alemani igyekezete a női pozíciók felülreprezentálására, hiszen a nők mindennapjait alapvetően ez alig befolyásolja. Az interperszonális viszonyokban különösen, de társadalmi szintén is gyakori még a paternalista viselkedés, a nők elnyomása. A művészetben a feminizmus hőskorának artikulátlan, leginkább szexualitással előre törő, aktivista önreprezentációs stratégiája elcsitult, az utóbbi években új irányokat vett. A MeeToo, az LBMTQ-mozgalmak ösztár-

sadalmi méreteket öltenek, és nem csak a nők jogaira terjednek ki. Így ha az itt kiállítók többsége a biztonságos női zónában marad is, sőt feministaként azonosítja önmagát, a művei érzékenyebbek, sokkal inkább szólnak a földgolyón élők általános állapotáról, jogairól, mintsem belső művészeti problémákról vagy az egóról (Marianna Simnett).

Mióta a kortárs művészet fogalma létezik, a kurátorok gyakran helyezik egymás mellé a különböző korok művészetét a kontinuitások, idézések követésének megkönnyítésére. A biennálén is beékelődnek a kortárs anyagba művészettörténeti kapszulák, múzeumokból, publikációkból ismerős női alkotók, csoportok, mozgalmak, például a Bauhaus női alkotói, a 20-as, 30-as évekbeli táncművészek, fotósok.

A tágas hajóépítő-csarnok, az Arsenale épp úgy, mint a Giardino központi pavilonja, meglehetősen szűk a kiállított művek számára. A kiállításrendezés nyilvánvalóan nem a világos, átlátható white cube stratégiát követi, inkább impulzív és villódzó szeretne lenni. Alemani elismer minden olyan, a világgal szemben érzett elégedetlenséget kifejező alternatív valóságot, mint az okkultizmus, a mágia, a Kabbala, a Tarot, a kozmológiák, mitológiák, különböző szekták és vallások, amelyek virtuális és tudományos-fantasztikus rendszereket rajzolnak fel. A merítés hatalmas, nem is igazán bírja el a saját súlyát. Az emberi világ pandémiában, háborúban és gazdasági válságokban elgyötört pszichés állapotában hátrahagyott, mentális és anyagi maradványainak sötét masszájában járunk, legyen az múlt, jelen vagy jövő. De az abszurdításukkal, méreteikkel kitűnni vágyó munkák formai megoldásaiban nem nagyon látunk újat. „Csak” Dalí, Tanguy, Picasso, Max Ernst, az Atelier van Lieshut női változata köszön vissza lépten-nyomon, például Louise Bonnet, Raphaella Vogel vagy Teresa Solar monumentális műveiben.

Aki egy kis megnyugvásra vágyik, az talál alternatívát a velencei független helyek, a Palazzo Grassi, a Punta della Dogana, a Dózse-palota kínálatában, ahol kortárs sztárok, Marlene Dumas, Bruce Nauman, Anselm Kiefer, Anish Kapoor kristálytisza, de nem katarzismos művei várnak. Ezek talán némileg kiegyenlítik a túlbujánzó biennálé kimerítő hatását.